

2. Το διεθνές περιβάλλον

Η ΕΕ βρίσκεται σε μια διαλεκτική σχέση με το διεθνές οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον, εφόσον επηρεάζεται από αυτό, αλλά παράλληλα και λόγω της σχετικής της σημασίας, το επηρεάζει τόσο άμεσα όσο και έμμεσα. Αυτή η αλληλεπίδραση εξηγεί εν μέρει τις αποφάσεις οικονομικής πολιτικής, αλλά και βοηθάει να εκτιμήσει κανείς τις μελλοντικές τάσεις.

Η γενική κατεύθυνση της συνεργασίας και του εμπορίου μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο δεν αφορούσε μόνο στην Ευρώπη, αλλά ήταν ένα παγκόσμιο φαινόμενο, που αποσκοπούσε εν μέρει στη διασφάλιση της ειρήνης και εν μέρει στα οικονομικά οφέλη. Οπότε, τόσο για οικονομικούς όσο και για πολιτικούς λόγους, προωθήθηκε η αύξηση του εμπορίου με ρυθμούς πολύ μεγαλύτερους από οποιαδήποτε άλλη περίοδο στο παρελθόν, συχνά μάλιστα το διεθνές εμπόριο μεγεθυνόταν ταχύτερα από το ΑΕΠ. Σε πραγματικές τιμές, στα πρώτα 50 χρόνια μετά τον πόλεμο, το ΑΕΠ οκταπλασιάστηκε, ενώ το διεθνές εμπόριο δεκαπλασιάστηκε, με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης κοντά στο 8%.

2.1 Οι διεθνείς οργανισμοί

2.1.1 Εισαγωγή

Η μεγέθυνση του όγκου του εμπορίου σε παγκόσμιο επίπεδο υποστηρίχθηκε από τη δημιουργία μιας σειράς διεθνών οργανισμών και στον σχεδιασμό στρατηγικών διεύρυνσης του διεθνούς εμπορίου. **Το βασικό χαρακτηριστικό των διεθνών οργανισμών είναι ότι η λειτουργία τους στηρίζεται στην αρχή της αμοιβαιότητας** ενώ οι δυνατότητες επιβολής κυρώσεων είναι περιορισμένες (καμιά φορά πρακτικά έως και ανύπαρκτες). Εκτός από τους διεθνείς οργανισμούς, δημιουργήθηκε και μια τάση για περιφερειακές οικονομικές συνεργασίες. Οι συνεργασίες αυτές έχουν διαφορετικούς στόχους, βαθμούς ελευθερίας και επίπεδο επιτυχίας.

Οι κυριότεροι διεθνείς οργανισμοί, των οποίων το σκεπτικό και οι αρμοδιότητες

επηρεάσαν και εξακολουθούν να επηρεάζουν το διεθνές εμπόριο και τις άμεσες ξένες επενδύσεις, είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, ο ΟΗΕ και ιδιαίτερα η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD). Έμμεσα (κυρίως μέσω της διαμόρφωσης του γενικού κλίματος) παίζουν κάποιο ρόλο και το δίδυμο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο – Παγκόσμια Τράπεζα, καθώς και ο ΟΟΣΑ. Ωστόσο το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ξεκίνησε να παίζει ένα σημαντικό ρόλο για την ΕΕ μετά την κρίση του 2008.

Πίνακας 2.1 Χρόνος Ίδρυσης των οργανισμών που επηρεάζουν την ευρωπαϊκή πολιτική

Οργανισμός	Χρόνος Ίδρυσης
GATT – Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου	1947/1995
ΟΗΕ – UNCTAD	1945/1964
Παγκόσμια Τράπεζα – Διεθνές Νομισματικό Ταμείο	1945
Organization for European Economic Co-Operation (OECE) – ΟΟΣΑ	1948/1961

2.1.2 Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

Μετά την λήξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, οι κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και των Ηνωμένων Πολιτειών πρότειναν την ίδρυση ενός παγκόσμιου εμπορικού φορέα, ο οποίος επρόκειτο να ονομαστεί Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου (International Trade Organization – ITO). Λόγω των δυσκολιών που προέκυψαν, οι προσδοκίες μειώθηκαν και το 1948, μετά από διαπραγματεύσεις μεταξύ 50 περίπου χωρών, υπεγράφη η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου από 23 χώρες (General Agreement on Tariffs and Trade – GATT), η οποία έθεσε τις βάσεις και τις αρχές για την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου. Για την υλοποίηση και την παρακολούθηση αυτής της Συμφωνίας δημιουργήθηκε μια άτυπη γραμματεία, η οποία και διεξήγαγε σειρά διαπραγματεύσεων με στόχο τη φιλελευθεροποίηση των συναλλαγών. Ο Οργανισμός ήταν γνωστός ως GATT μέχρι την μετονομασία του (λόγω της διέρυσης των αρμοδιοτήτων του) σε Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ).

Οι βασικές αρχές του συστήματος ήταν (και παραμένουν):

- η ίση μεταχείριση των μελών με τη ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους
- η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου μέσω πολυμερών διαπραγματεύσεων
- η διαφάνεια και πληροφόρηση των ενδιαφερομένων μερών και η εξασφάλιση ότι δεν θα υπάρχουν πολιτικές αυθαίρετης και αδικαιολόγητης προστασίας
- η ανταγωνιστικότητα και η αποθάρρυνση κάθε μορφής αθέμιτης προστασίας

- η ειδική μεταχείριση των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών, αναγνωρίζοντας την ανάγκη προτιμησιακής προσέγγισης για να διευκολυνθεί η ενσωμάτωσής τους στο παγκόσμιο εμπόριο.

Πιο συγκεκριμένα, το σύστημα της GATT στηρίχτηκε στη *ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους*, η οποία προβλέπει ότι οι υπογράφοντες παρέχουν αμοιβαία εμπορικά δικαιώματα ίσα με αυτά οποιουδήποτε τρίτου. Πρόκειται δηλαδή για μια ρήτρα ίσης εμπορικής μεταχείρισης καθώς αποτελεί την πιο σίγουρη ασφαλιστική δικλείδα ενάντια σε μέτρα προστατευτισμού. Η ρήτρα αυτή δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση των αναπτυσσόμενων κρατών, στα οποία είναι λογικό οι αναπτυγμένες χώρες να παραχωρούν τη δυνατότητα ατελών εισαγωγών. Τα μέλη του οργανισμού δεν μπορούν να επικαλεστούν τη ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους σε τέτοιες μονομερείς παραχωρήσεις ή άδειες για περιφερειακές συμφωνίες (trade blocks).

Από το 1948 έως τα μέσα του 1994, η GATT ολοκλήρωσε μια σειρά από συσκέψεις ή/και μακροχρόνιους γύρους συσκέψεων, στη διάρκεια των οποίων ελήφθησαν σημαντικές αποφάσεις που διευκόλυναν το διεθνές εμπόριο:

Πίνακας 2.2: Πολυμερείς διαπραγματεύσεις της GATT και του ΠΟΕ

Έτος	Τόπος	Αποφάσεις	Χώρες
1947	Γενεύη	Υιοθέτηση της GATT	23
1949	Annecy, Γαλλία	Μείωση δασμών	13
1951	Torquay, Αγγλία	Μείωση δασμών	38
1959	Γενεύη	Μείωση δασμών	26
1960-62	Γενεύη	Μείωση δασμών (Γύρος Dillon)	26
1962-67	Γενεύη	Μείωση δασμών (Γύρος Kennedy)	62
1973-79	Τόκιο	Πρώτη προσπάθεια αναμόρφωσης του συστήματος Συνολική μείωση δασμών σε ένα μέσο επίπεδο 35% καθώς και 5-8% για τις ανεπτυγμένες χώρες. Εισαγωγή νέας κωδικοποίησης στους δασμούς. (Γύρος Τόκιο)	102
1986-1994	Ουρουγουάη	Διεύρυνση αρμοδιοτήτων της GATT Περιορισμός αγροτικών επιδοτήσεων Εισαγωγή εμπορίου υπηρεσιών Πνευματικά δικαιώματα Παρουσίαση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου ΠΟΕ. (Γύρος Ουρουγουάης)	123
1995	Ίδρυση ΠΟΕ		87

Έτος	Τύπος	Αποφάσεις	Χώρες
2001-	Ντόχα	Δασμοί, μη δασμολογικά μέτρα, γεωργικά προϊόντα, συνθήκες εργασίας, περιβάλλον, ανταγωνισμός, επενδύσεις, διαφάνεια, διπλώματα ευρεσιτεχνίας, πνευματικά δικαιώματα κ.λπ.	159

Πηγή: Werner Antweiler Jr, "A Brief History of GATT", 1995 & WTO.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχε ο ρόλος της GATT όταν παρουσιάστηκε μια γενικευμένη κρίση στην παγκόσμια κλωστοϋφαντουργία, με την εκβιομηχάνιση αναπτυσσομένων κρατών, που κατέκλυσαν την αγορά των χωρών του ΟΟΣΑ με ιδιαίτερα φτηνά προϊόντα. Σε μια προσπάθεια ελέγχου του εμπορίου υφασμάτων και ινών, μεταξύ 1974 και 1994 η GATT οργάνωσε πολυμερείς διαπραγματεύσεις που κατέληξαν σε **Πολυϊνικές Συμφωνίες** (Multi-Fiber Agreements), οι οποίες έθεταν ποσοστώσεις εισαγωγών και εξαγωγών ανά είδος και ανά γεωγραφική περιοχή. Για την χρονική περίοδο 1994 έως 2004 σχεδιάστηκε ένα μεταβατικό στάδιο προσαρμογής και ενσωμάτωσης των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων στους κανόνες της GATT (World Trade Organization). Η αναδιάρθρωση της παραγωγής και του εμπορίου της κλωστοϋφαντουργίας σε παγκόσμιο επίπεδο ολοκληρώθηκε και μετά το 2005 σταμάτησε ο διαμεσολαβητικός ρόλος του οργανισμού. Μετά τη σταδιακή απελευθέρωση, η μαζική είσοδος της Κίνας στον κλάδο δημιούργησε νέες πιέσεις και την ανάγκη για συχνές διμερείς (Κίνα-ΗΠΑ, Κίνα-Ε.Ε.) διαπραγματεύσεις.

Κατά τη διάρκεια λειτουργίας της GATT, έγινε σαφής η ανάγκη να στραφούν οι διαπραγματεύσεις και σε άλλα μέτρα εκτός του δασμολογικού αφοπλισμού, όπως επίσης και να μετεξελιχθεί ο οργανισμός από άτυπο όργανο παρακολούθησης σε ένα φορέα με πιο ενεργό ρυθμιστικό ρόλο. Μετά τον γύρο της Ουρουγουάης, υπεγράφη η Τελική Πράξη, με την οποία ο βασικός σχεδιασμός και η εφαρμογή πολιτικών απελευθέρωσης και εναρμόνισης του εμπορίου σε παγκόσμιο επίπεδο, μετεξελίχθηκαν και μετουσιώθηκαν. Για την παρακολούθηση του η GATT πέρασε σε έναν νέο φορέα, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου – ΠΟΕ (World Trade Organisation-WTO), που από τον Μάρτιο του 2015 αριθμεί 161 μέλη, από τα οποία προέρχεται το 97% του διεθνούς εμπορίου. Νομική βάση παραμένει η Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου του 1948 και οι αναθεωρήσεις της.

Στη βάση του συστήματος βρίσκονται οι διαπραγματεύσεις για:

Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, που έχει ήδη επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό, με ειδική μεταχείριση στα αγροτικά προϊόντα (λόγω της ευπαθούς φύσης των προϊόντων, της πολιτικής σημασίας και της χαμηλής παραγωγικότητας του τομέα αλλά και της σημασίας του για τις αναπτυσσόμενες χώρες). Στον τομέα αυτό, ιδιαίτερο ρόλο παίζει το θέμα των κρατικών προμηθειών, των τεχνικών προδιαγραφών,

των επιδοτήσεων και των πρακτικών dumping³.

- **Ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών**, ιδιαίτερα στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, των τηλεπικοινωνιών και του τουρισμού (General Agreement on Trade in Services – GATS).
- **Δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας**, δηλαδή copyrights, διπλώματα ευρεσιτεχνιών, εμπορικά σήματα, γεωγραφικές ονομασίες προέλευσης, βιομηχανικός σχεδιασμός, σχεδιασμός ολοκληρωμένων κυκλωμάτων, εμπορικά μυστικά.
- **Διακανονισμός αντιδικιών** (Dispute Settlement) στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερομένων κρατών. Αν δεν προκύψει διμερής συμφωνία, το θέμα διευθετείται νομικά, με βάση τη διαιτησία ειδικών, στο πλαίσιο του ΠΟΕ. Από το 1948 ως το 1994, η GATT πήρε μέρος σε 300 τέτοιους διακανονισμούς.
- **Περιοδική απογραφή πολιτικής** στα μέλη του ΠΟΕ με συστάσεις για τη βελτίωση της.
- **Προσπάθεια υποστήριξης των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών με ειδικά μέσα.**

Τη μεγαλύτερη έμφαση του ΠΟΕ δίνει στην κατάργηση των εμποδίων στο εμπόριο γεωργικών προϊόντων, που για λόγους κοινωνικοπολιτικής στρατηγικής προστατεύουν πολλές αναπτυγμένες χώρες (και ιδιαίτερα η ΕΕ), ενώ πρόκειται για τον κατ'εξοχήν κλάδο που μπορούν να χρησιμοποιήσουν ως μοχλό ανάπτυξης οι αναπτυσσόμενες χώρες.

Οι αποφάσεις του ΠΟΕ σχετικά με την επίβλεψη και εναρμόνιση των κανόνων διεξαγωγής του εμπορίου σε παγκόσμιο επίπεδο και ο βαθμός υλοποίησης τους, έχουν κατά καιρούς αποτελέσει αντικείμενο σοβαρής κριτικής και αμφισβήτησης (Pollock, 2002). Βάση για τους παραπάνω ισχυρισμούς αποτελεί το γεγονός της μη ικανοποιητικής και ανεπαρκούς αντιπροσώπευσης των φτωχότερων χωρών, λόγω οικονομικών δυσκολιών και περιορισμένων πόρων. Οι πλουσιότερες χώρες συγκροτούν πολυπληθέστερες, καλύτερα καταρτισμένες ομάδες αντιπροσώπων, οι οποίες και χειρίζονται αποτελεσματικότερα τις διαδικασίες συνομιλίας και εμπορικού διαλόγου, με στόχο την επίτευξη εμπορικών συμφωνιών. Παραδείγματα όπου οι πολιτικές του ΠΟΕ έχουν υποστεί κριτική είναι:

- **Οι γεωργικές καλλιέργειες.** Ο ΠΟΕ έχει κατά καιρούς υποχρεώσει τις μικρότερες και τις αναπτυσσόμενες χώρες να βελτιώσουν την πρόσβαση στην αγορά, μειώνοντας τις παροχές και επιχορηγήσεις στην γεωργία, γεγονός το οποίο είχε στρεβλωτικά για την οικονομία αποτελέσματα, κυρίως στην περίπτωση μικρών οικονομιών, με μικρό δείκτη εκβιομηχάνισης, χωρίς να έχει πετύχει αντίστοιχες παραχωρήσεις από τις μεγάλες αναπτυγμένες αγορές.
- **Ασυμβατότητα μεταξύ Πολυϊνικών Συμφωνιών και Συμφώνων για Ίνες και ενδύματα.** Επειδή η προστιθέμενη αξία στους δύο κλάδους είναι διαφορετική, η υποστή-

³ Dumping ονομάζεται η τιμολογιακή πρακτική κατά την οποία μια επιχείρηση χρεώνει χαμηλότερη τιμή στα εξαγόμενα αγαθά από αυτήν που χρεώνει στα ίδια αγαθά όταν πωλούνται εγχωρίως. (Krugman, P., Obstfeld, M., 2011)

ριξη στην κλωστοϋφαντουργία μπορεί να δράσει ως μέσο αποτελεσματικής προσαρμογής για το έτοιμο ένδυμα.

Ο τελευταίος γύρος διαπραγματεύσεων του ΠΟΕ ξεκίνησε το 2001 και είναι γνωστός ως Γύρος της Doha. Εκτός από τα βασικά θέματα εμπορίου, στόχος είναι να επιτευχθεί πρόοδος σε θέματα όπως:

- Θαλάσσιες μεταφορές
- Κρατικές προμήθειες
- Υπηρεσίες και περιβάλλον
- Τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες
- Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες
- Δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας
- Αγροτικά
- Κλωστοϋφαντουργικά.

Ο γύρος αυτός των διαπραγματεύσεων, που είχε ως στόχο να ολοκληρωθεί το 2005, συνάντησε σειρά εμποδίων, λόγω των πολιτικών αντιθέσεων που αφορούν στην αμφισβήτηση του οφέλους της διεθνούς εημερίας από την παγκοσμιοποίηση. Ένα μέρος των αναπτυσσομένων χωρών διαπιστώνει ότι το όφελος από το εμπόριο είναι περιορισμένο και ασύμμετρα κατανομημένο, ενώ η εισαγωγική διείσδυση, η ανεργία και ο περιορισμός των δαπανών του κράτους προνοίας δημιουργεί αντιδράσεις και στις αναπτυγμένες χώρες. Ο Γύρος παραμένει ανοικτός, παρά την πρόοδο που έχει πραγματοποιηθεί σε κάποιους τομείς και υπάρχουν ελπίδες ότι με το τέλος της οικονομικής κρίσης του 2008 θα βελτιωθούν οι προοπτικές ολοκλήρωσής του. Ωστόσο η μακροχρόνια περίοδος διαπραγματεύσεων χωρίς ουσιαστικές αλλαγές στο παγκόσμιο εμπορικό καθεστώς που παραπέμπουν σε στασιμότητα έχει δημιουργήσει αρκετές επιφυλάξεις σε ότι αφορά την τελική επιτυχία.

Για την ΕΕ ο ΠΟΕ ασκεί σημαντική επιρροή στην υλοποίηση και μεταρρυθμίσεις της ΚΓΠ και στις προτιμησιακές επιλεκτικές συμφωνίες με τρίτες χώρες.

2.1.3 Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών – ΟΗΕ (United Nations – U.N.)

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών είναι περισσότερο γνωστός για τον πολιτικό του ρόλο. Η Χάρτα του ΟΗΕ υπογράφηκε από τις πρώτες χώρες μέλη το 1945. Ορισμένοι διεθνείς οργανισμοί, οι οποίοι σήμερα εποπτεύονται ή τελούν υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, όπως π.χ. ο Διεθνής Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών, υπάρχουν ήδη από τον 19^ο αιώνα, άλλοι όμως δημιουργήθηκαν με βάση τις παγκόσμιες ανάγκες που προκύπτουν σταδιακά.

Από πλευράς οικονομικής πολιτικής, και ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση, ο ΟΗΕ επηρεάζει την Ευρωπαϊκή πολιτική κυρίως στους εξής τομείς:

- βοήθεια αναπτυσσόμενων κρατών: μέσω της UNCTAD, προωθεί ένα σύστημα γενικευμένων προτιμήσεων, ώστε οι αναπτυγμένες χώρες να βοηθούν τις υπό ανάπτυξη χώρες και συγχρόνως λειτουργεί ως σύμβουλος τους
- προστασία του περιβάλλοντος: επηρεάζει άμεσα την Ευρωπαϊκή πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος
- έρευνα για ιατρικούς σκοπούς και καταπολέμηση της παγκόσμιας φτώχειας: αποτελούν τομείς στους οποίους η Ε.Ε. και οι αντίστοιχες οργανώσεις του ΟΗΕ συνεργάζονται.

2.1.2.1 UNCTAD

Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1950 και μετά τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, παρατηρήθηκε ολοένα και συχνότερη διατύπωση σκέψεων και ανησυχιών σχετικά με τον προσδιορισμό του ρόλου των αναπτυσσόμενων χωρών στον παγκόσμιο εμπορικό χάρτη. Αποτέλεσμα υπήρξε η οργάνωση ενός συνεδρίου με σκοπό την συζήτηση γύρω από προβλήματα παρόμοιας φύσης, καθώς και προτάσεις αντιμετώπισής τους. Η πρώτη Συνδιάσκεψη για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών (UNCTAD) έγινε το 1964 στην Γενεύη. Δεδομένης της βαρύτητας της συνολικής θεματικής ατζέντας, αποφασίστηκε να συγκαλείται κάθε 4 έτη. Η UNCTAD προχώρησε στην ενίσχυση της στάσης της στο παγκόσμιο οικονομικό γίγνεσθαι.

Πιο συγκεκριμένα:

- Ενισχύθηκε ο ρόλος της ως διακυβερνητικού φορέα προώθησης διαλόγου και διαπραγματευτικών διαδικασιών μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσομένων χωρών.
- Ενισχύθηκε, επίσης ο συμβουλευτικός της ρόλος σε θέματα σχεδιασμού και εφαρμογής αναπτυξιακών πολιτικών.
- Συνέβαλε στην επίτευξη του στόχου παροχής οικονομικής βοήθειας που αντιστοιχεί σε ποσοστό 0,7% του συνολικού ΑΕΠ των ανεπτυγμένων χωρών, προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, με σκοπό την περαιτέρω οικονομική ανάπτυξή τους. Ο στόχος αυτός όμως δεν έχει επιτευχθεί.
- Από το 1971 και μετά, προώθησε την περαιτέρω κατηγοριοποίηση και ταξινόμηση των αναπτυσσόμενων χωρών σε Λιγότερο και Ελάχιστα Αναπτυγμένες Χώρες, παρέχοντας έναν επαρκέστερο βαθμό περιγραφής της οικονομικής κατάστασης που καλείται να βελτιώσει.
- Καταχωρεί και δίνει στη δημοσιότητα στατιστικά στοιχεία μεταξύ των οποίων σημαντικές είναι οι ροές και το απόθεμα των άμεσων ξένων επενδύσεων σε όλα τα μέλη του ΟΗΕ.

Δεδομένων των οικονομικών κρίσεων και προβλημάτων που παρουσιάστηκαν την δεκαετία του '80, το έργο της UNCTAD έγινε δυσκολότερο, καθώς οι περισσότερες ανεπτυγμένες οικονομίες είχαν δεχθεί μια σειρά από οικονομικά πλήγματα, που προκάλεσαν χρηματοδοτική αστάθεια, η οποία τους δημιουργούσε δυσχέρειες στο να υποστηρίξουν επαρκώς και σε μεγάλη κλίμακα τα ιδιαίτερα φιλόδοξα σχέδια χρηματοδότησης των οικονομικά ασθενέστερων χωρών του κόσμου. Ωστόσο, παρά τις δυσκολίες, η UNCTAD κατάφερε να προωθήσει μια σειρά από μηχανισμούς αποτελεσματικότερης διαχείρισης των οικονομικών πόρων:

- Ενίσχυσε το περιεχόμενο του διακυβερνητικού μοντέλου ανάλυσης, ειδικότερα στους τομείς της μακροοικονομικής διαχείρισης, καθώς και των διεθνών χρηματοδοτικών θεμάτων.
- Προώθησε την προσπάθεια των οικονομικά υποανάπτυκτων χωρών για ενσωμάτωση στο παγκόσμιο σύστημα εμπορίου.

Η απελευθέρωση των αγορών που έλαβε χώρα κατά τη δεκαετία του 1990 επηρέασε το μίγμα πολιτικής της UNCTAD, η οποία:

- Εστίασε την προσοχή της σε θέματα διασύνδεσης εμπορίου, χρηματοδοτικών ροών, επένδυσης, τεχνολογίας και ανάπτυξης των επιχειρήσεων. Η αύξηση των χρηματοδοτικών ροών που παρατηρήθηκε κατά τη δεκαετία του 1990 οδήγησε στην αύξηση του βαθμού κινδύνου των επενδύσεων, οδηγώντας στην ανάπτυξη αποτελεσματικότερων μορφών ταυτοποίησης και αντιμετώπισής του.
- Επέκτεινε και διαφοροποίησε τις μορφές οικονομικής ενίσχυσης, προκειμένου να καλύψει αποτελεσματικότερα τις αναπτυξιακές ανάγκες των ΛΑΧ.
- Ο στρατηγικός σχεδιασμός καθώς και ο οικονομικά αποτελεσματικός προσανατολισμός των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) αποτέλεσαν ένα από τα βασικότερα εργαλεία αναπτυξιακής ενίσχυσης της UNCTAD απέναντι στις ΛΑΧ.

Πίνακας 2.3: Σημαντικότερα γεγονότα της UNCTAD

Περίοδος	
1960-1980	Σύστημα Γενικευμένων Προτιμήσεων (1968) Σύναψη Διεθνών Συμφωνιών σε Προϊόντα
1980-1990	Σύμφωνο του Παγκόσμιου Συστήματος Εμπορικών Προτιμήσεων μεταξύ των Αναπτυσσόμενων Χωρών (1989)

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, ακολουθώντας μια σειρά από κριτήρια⁴, συ-

⁴ Τα κριτήρια αυτά είναι: α) συγκριτικά χαμηλό εισόδημα, όπως προσδιορίζεται από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, β) περιορισμένοι ανθρώπινοι πόροι (Επαυξημένος Δείκτης Φυσικής Ποιότητας Ζωής) και γ) χαμηλό επίπεδο οικονομικής διαφοροποίησης. Το ελάχιστο κατά κεφαλήν ΑΕΠ που χρη-

ντάσσει κάθε τρία έτη μια λίστα η οποία περιλαμβάνει τις ΛΑΧ. Στόχος της παραπάνω λίστας είναι η προσπάθεια χαρτογράφησης της οικονομικής κατάστασης που επικρατεί σε παγκόσμιο επίπεδο, με σκοπό από την μία πλευρά την ταυτοποίηση των προβλημάτων που επικρατούν στις παραπάνω οικονομίες, και από την άλλη, τον σχεδιασμό και την πρόταση μέτρων αντιμετώπισης των παραπάνω προβλημάτων, με τελικό στόχο τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των χωρών αυτών.

Πολλές από τις κυβερνήσεις των Λιγότερο Ανπτυγμένων Χωρών τα τελευταία χρόνια καταβάλλουν **προσπάθειες για την ανάπτυξη της εγχώριας οικονομίας τους, απελευθερώνοντας τα** εμπόδια που συναντούν οι ΑΞΕ στις χώρες αυτές. Στο σημείο αυτό, τίθενται, ωστόσο, ζητήματα αποτελεσματικότητας των διαρθρωτικών πολιτικών αλλαγής, ποιότητας των ΑΞΕ που εισρέουν στη χώρα (εάν δηλαδή ανταποκρίνονται στις ενδογενείς συνθήκες και εάν οι ενδογενείς συνθήκες είναι οι κατάλληλες για αυτές), καθώς και ερωτήματα ως προς το σε ποια κατεύθυνση πρέπει να κινηθεί η οικονομική πολιτική προκειμένου να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα των ΑΞΕ. Δεδομένων των προβλημάτων που υπάρχουν στην αποτελεσματική και έγκυρη παρατήρηση των επιπτώσεων από τις επενδυτικές αποφάσεις, η UNCTAD παρεμβαίνει (μέσω της σύνταξης εθνικών εκθέσεων Επενδυτικής Πολιτικής), προκειμένου να καλύψει το κενό, παρέχοντας επαρκή πληροφόρηση, τόσο για τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χώρα, όσο και για τις απαραίτητες διαδικασίες που χρειάζονται για την πληρέστερη οικονομική αξιοποίηση των εισροών κεφαλαίου (UNCTAD, 2002).

Κατά καιρούς, έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η UNCTAD ενεργεί άριστα για τις αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά δεν καταβάλλει τις μέγιστες προσπάθειες για τις φτωχότερες και περισσότερο υπανάπτυκτες χώρες, ειδικότερα σε θέματα διεθνούς εμπορίου (WTO) (Mehta, 2004). Η Ε.Ε. και οι ΗΠΑ έχουν κατά καιρούς διατυπώσει την άποψη ότι η UNCTAD πρέπει να επικεντρώνεται περισσότερο σε θέματα δημιουργίας και ανάπτυξης υποδομών, παρά στον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών. Η παραπάνω διαφωνία των οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών με τον ρόλο που οφείλει να έχει η UNCTAD στη διεθνή εμπορική σκηνή, αποτυπώνεται και στο ποσοστό συμμετοχής των πλούσιων χωρών στις συνεδριάσεις του φορέα.

Για την ΕΕ, ο ρόλος της UNCTAD είναι σχετικά περιορισμένος και αφορά στις διμεσολαβητικές προσπάθειες να αυξηθεί η πρόσβαση των αναπτυσσόμενων κρατών στις εισαγωγές στην ΕΕ μέσω δασμολογικού αφοπλισμού και κατάργησης τυχόν παρα-δασμολογικών εμποδίων. Επίσης από πλευράς υποστήριξης πολιτικής η UNCTAD δημοσιεύει σειρά δεικτών (π.χ. άμεσες ξένες επενδύσεις) και πιλοτικών προγραμμάτων που μπορούν να χρησιμεύσουν στον σχεδιασμό της ευρωπαϊκής πολιτικής.

σιμοποιήθηκε σαν όριο κατά την σύνταξη της τελευταίας κατάταξης (2002) ήταν 800 δολάρια. Χώρες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ άνω των 900 δολαρίων αποκλείονταν από τη λίστα.

2.1.2.2 Περιφερειακές Οικονομικές και Κοινωνικές Επιτροπές των Ηνωμένων Εθνών

Υπάρχουν πέντε περιφερειακές οικονομικές επιτροπές: Ασίας και Ειρηνικού UNESCAP (United Nations Economic Social Commission for Asia and the Pacific) με 53 χώρες μέλη, Λατινικής Αμερικής και Καραϊβικής ECLAC (Economic Commission for Latin America) με 44 χώρες μέλη, Ευρώπης UNECE (United Nations Economic Commission for Europe) με 56 χώρες μέλη, Δυτικής Ασίας ESCWA (United Nations Economic Social Commission for Western Asia) με 17 χώρες μέλη και Αφρικής UNECA (United Nations Economic Commission for Africa) με 54 χώρες μέλη. Οι επιτροπές αυτές έχουν ως κοινούς στόχους: τη γραμματειακή υποστήριξη του Οργανισμού, τη συλλογή, επεξεργασία και επεξήγηση δεδομένων, τη διεκπεραίωση ερευνών, τη σύσταση συμβουλευτικών επιτροπών, την ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ των μελών των διαφόρων περιοχών και την προώθηση μιας γενικότερης συνεργασίας των χωρών με τα Ηνωμένα Έθνη.

Το έργο αυτών των περιφερειακών οικονομικών και κοινωνικών επιτροπών είναι, σχεδόν αποκλειστικά, θεωρητικό. Συνίσταται κυρίως στη δημοσίευση ερευνών, στη διοργάνωση συνεδρίων και συμβουλευτικών επιτροπών και σε ένα μικρό βαθμό στη δημιουργία και διατήρηση μιας διπλωματικής οδού μεταξύ των μελών των περιοχών.

2.1.3 Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και η Παγκόσμια Τράπεζα

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ιδρύθηκε από 29 χώρες τον Δεκέμβριο του 1945, ως αποτέλεσμα της Συμφωνίας του Bretton Woods, με στόχο την επέκταση του διεθνούς εμπορίου και τη σταθερότητα στο διεθνές νομισματικό σύστημα. Σήμερα εδρεύει στην Ουάσινγκτον και αποτελείται από 188 χώρες μέλη. Όσο ίσχυε η Συμφωνία του Bretton Woods, οι διεθνείς ισοτιμίες προσδιορίζονταν σε μεγάλο βαθμό από αυτό. Τα Ευρωπαϊκά νομίσματα κινούντο σε αυτό το πλαίσιο και η ανάγκη για ένα κοινό νόμισμα ήταν λιγότερο επιτακτική, απ' ό,τι στο μεταγενέστερο πλαίσιο των κυμαινόμενων ισοτιμιών.

Τα εργαλεία πολιτικής που χρησιμοποιεί το ΔΝΤ για την επίτευξη των στόχων του εστιάζουν στην παροχή συμβουλών για στην νομισματική πολιτική των χωρών μελών του, σε τεχνική βοήθεια, όπου αυτή είναι απαραίτητη και κυρίως στον δανεισμό κεφαλαίων σε χώρες που αντιμετωπίζουν χρηματοοικονομικά προβλήματα και αδυνατούν να αντεπεξέλθουν στο εξωτερικό τους χρέος. Τα κεφάλαια που έχει στην διάθεσή του το Ταμείο προέρχονται από συνεισφορές των μελών του, οι οποίες είναι ανάλογες του ΑΕΠ. Το 1999 αυτές οι ποσοστιαίες εισφορές αυξήθηκαν σημαντικά.

Κύρια διοικητικά όργανα του ΔΝΤ είναι η Επιτροπή των Διοικητών (Committee of Governors), η Επιτροπή Ανάπτυξης (Development Committee) και το Εκτελεστι-

κό Συμβούλιο (Executive Board). Οι παγκόσμιες κρίσεις, η αδυναμία του ΔΝΤ να τις προβλέψει και το μείγμα των μέτρων πολιτικής που επιβάλλει στις δανειζόμενες χώρες έχουν προκαλέσει έντονη κριτική τα τελευταία χρόνια, τόσο σε πολιτικό επίπεδο (μη κυβερνητικοί οργανισμοί), όσο και με αυστηρά οικονομικά κριτήρια (Stiglitz, 2004; Stiglitz, 2001). Το γεγονός ότι οι χώρες που έχουν τις μεγαλύτερες συνεισφορές έχουν μόνιμους αντιπροσώπους στα διοικητικά όργανα και την αντίστοιχη επιρροή στις αποφάσεις και τους όρους που αφορούν στα δάνεια, έχει επίσης προκαλέσει σοβαρή κριτική.

Ενώ η επιρροή του ΔΝΤ περιοριζόταν στη διεθνή νομισματική πολιτική, μετά την κρίση του 2008, ζητήθηκε η συνδρομή του από την ΕΕ για τη δανειοδότηση των κρατών μελών που είχαν αδυναμία πρόσβασης στις κεφαλαιαγορές-χρηματαγορές. Η εμπειρία του Ταμείου στη σωτηρία αναπτυσσομένων χωρών από παρόμοια προβλήματα κρίθηκε απαραίτητη για την παρέμβαση της ΟΝΕ που δεν είχε αντίστοιχη εμπειρία. Το ΔΝΤ συμμετείχε με μειωηφικό ποσοστό στα δάνεια των υπερχρεωμένων κρατών (Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία, Κύπρος) και με παροχή τεχνογνωσίας στην υπογραφή 'μνημονίων' για τις μεταρρυθμίσεις που χρειάστηκε κάθε κράτος μέλος για να ξεκινήσει η μεγέθυνση της οικονομίας του και να μπορέσει να αποπληρώσει τα δάνεια του. Με εξαίρεση τις ζωηρές διαφωνίες για το ελληνικό πρόβλημα, η συνεργασία μεταξύ ΔΝΤ και ΕΕ-ΕΚΤ υπήρξε, σε γενικές γραμμές, εποικοδομητική (Βλ. Κεφ. Οικονομική και Νομισματική Ένωση).

Η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank, W.B) ήταν επίσης μέρος της συμφωνίας του Bretton Woods. Η πρώτη της δραστηριότητα ήταν η έκδοση δανείων για την αποκατάσταση και επαναλειτουργία της Ευρώπης μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Από τότε, οι κύριοι στόχοι της έχουν μείνει οι ίδιοι: βοήθεια στην ανασυγκρότηση κρατών, άμεση βοήθεια σε πληγείσες περιοχές, καταπολέμηση της παγκόσμιας φτώχειας. Η τράπεζα έχει πλέον γίνει Όμιλος τραπεζών αποτελούμενη από ειδικευμένες αναπτυξιακές τράπεζες.

Η Τράπεζα δέχθηκε έντονη κριτική στο διάστημα 1980-1994 για τη μειωμένη αποτελεσματικότητά της. Παραμένει, ωστόσο, ένας από τους πιο σημαντικούς παγκόσμιους οργανισμούς, για όσες χώρες προωθούν πολιτική αναπτυξιακής βοήθειας, και κατά συνέπεια είναι αναγκαία η συνεργασία της με την Ε.Ε.

2.1.4 Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης – ΟΟΣΑ

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, αποτελεί φυσική εξέλιξη του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας, έχει 34 κράτη-μέλη, ενώ επιπλέον συνεργάζεται συνολικά με πάνω από 70 κράτη και φορείς διακυβέρνησης. Κύριοι στόχοι του ΟΟΣΑ, από το 1961 που ιδρύθηκε, είναι η προσπάθεια συγκρό-

τησης ισχυρής και σταθερής οικονομίας των μελών του, μέσα από τη βελτίωση της παραγωγικής και οικονομικής αποτελεσματικότητας, την αναβάθμιση των αγορών και την απελευθέρωση του εμπορίου. Ο ΟΟΣΑ καταλαμβάνει ένα κυρίαρχο ρόλο στον σχεδιασμό και την υποβολή προτάσεων μέτρων αποτελεσματικής πολιτικής στον τομέα της διακυβέρνησης του δημόσιου τομέα, ανάπτυξης και ενίσχυσης του βαθμού παγκοσμιοποίησης και ολοκλήρωσης των αγορών. Είναι ένας οργανισμός παροχής συμβουλών, χωρίς δυνατότητα επιβολής των συστάσεων του, αλλά λόγω της ποιότητας της δουλειάς του, έχει σημαντική επιρροή στις διεθνείς αγορές και σε εθνικές κυβερνήσεις.

Πιο συγκεκριμένα:

Στον μακροοικονομικό τομέα: Βασίζεται στη στενή παρακολούθηση των οικονομικών δρώμενων, τόσο στις χώρες μέλη του, όσο και εκτός της στενής ζώνης συμμετοχής του. Προβαίνει στην μέσο-μακροπρόθεσμη σύνταξη οικονομικών εκθέσεων και προτάσεων για τις παραπάνω χώρες, καθώς και για τις ευρύτερες οικονομικές εξελίξεις.

Στον εμπορικό τομέα: Προσφέρει αναλυτικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις επίλυσης θεμάτων σχετικά με την απελευθέρωση των αγορών χρήματος, αγαθών και κεφαλαίου, καθώς και των αγορών των παραγωγικών συντελεστών.

Στον τομέα της ανάπτυξης: Ο ΟΟΣΑ ενδιαφέρεται για την εύρεση βιώσιμων λύσεων αναπτυξιακής πολιτικής (κράτη-μέλη και μη). Οι αναπτυξιακές μέθοδοι και συμβουλές εκπονούνται πρωταρχικά από την Γραμματεία Ανάπτυξης και Συνεργασίας (Development and Co-operation Directorate), το Κέντρο Ανάπτυξης (Development Centre) και το Κέντρο Συνεργασίας με τα Μη-Μέλη (Centre for Co-operation with Non-Members).

Επιπλέον, κάποιοι τομείς δράσεις του ΟΟΣΑ αφορούν σε ειδικά θέματα οικονομικής πολιτικής, όπως ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη πολιτικών αποτελεσματικής διαχείρισης της επιστήμης και τεχνολογίας, η αξιοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου, η πολιτική καινοτομίας, η Εταιρική Διακυβέρνηση, η σύναψη συμφωνιών σε παγκόσμιο επίπεδο και η ανάπτυξη πολιτικών αποτελεσματικής αναδιάρθρωσης της οικονομίας. Τα μέσα που χρησιμοποιεί ο ΟΟΣΑ για να επιτύχει τους παραπάνω στόχους του είναι η σύνταξη εκθέσεων και μελετών, στις οποίες καταγράφονται τα προβλήματα, ενώ ταυτόχρονα προτείνονται εναλλακτικές προσεγγίσεις αντιμετώπισης και επίλυσής τους. Στόχος του είναι η όσο το δυνατόν σφαιρική και επαρκής ενημέρωση γύρω από κάθε θέμα με το οποίο ασχολείται.

Η ΕΕ συνεργάζεται στενά με τον ΟΟΣΑ σε θέματα οικονομικής ανάλυσης και σε προτάσεις πολιτικής πρακτικά σε όλους τους οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς όπου δραστηριοποιείται. Δεδομένου του μεγάλου αριθμού κοινών μελών, η συνεργασία έχει εντατικοποιηθεί τα τελευταία χρόνια.

2.2 Σημαντικοί πανευρωπαϊκοί οργανισμοί / συνθήκες που επηρεάζουν την πολιτική της ΕΕ

Αναφέρονται σύντομα τρεις Ευρωπαϊκοί οργανισμοί που πολλές φορές συγχέονται με την ΕΕ αλλά είναι ανεξάρτητοι και συνεργάζονται με την ΕΕ στο πλαίσιο τυχόν κοινών στόχων.

Η συνθήκη Shengen: Επεγράφη το 1985 αποτελείται από δύο μέρη, τον χώρο και τη συνεργασία Shengen. Ο χώρος Shengen εξασφαλίζει την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, καταργώντας τα εσωτερικά σύνορα των συμμετεχουσών χωρών και αντικαθιστώντας τα με ενιαία εξωτερικά σύνορα, ενώ τηρούνται κοινοί κανόνες και διαδικασίες όσον αφορά θεωρήσεις για διαμονή σύντομης διάρκειας, αιτήσεις ασύλου και συντοριακούς ελέγχους. Επίσης, στο χώρο Shengen έχει ενισχυθεί η συνεργασία και ο συντονισμός των αστυνομικών υπηρεσιών και των δικαστικών αρχών, ώστε να επιτευχθεί μεγαλύτερη ασφάλεια.

Η συνεργασία Shengen ενσωματώθηκε, με τη συνθήκη του Άμστερνταμ, στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1997. Όμως, δεν συμμετέχουν όλες οι χώρες της συνεργασίας Shengen στον χώρο Shengen, είτε λόγω έλλειψης προδιαγραφών για την εφαρμογή του κεκτημένου του Shengen, είτε διότι επιθυμούν να κρατήσουν τους εθνικούς ελέγχους στα σύνορα τους.

Η Συνθήκη Shengen έχει τεθεί εν αμφιβόλω λόγω των μαζικών μεταναστευτικών ροών μετά τον πόλεμο της Συρίας.

Συμβούλιο της Ευρώπης: Η πρώτη επιτυχία που προέκυψε από τις προσπάθειες συνεργασίας των οπαδών της Ενωμένης Ευρώπης ήταν το Συμβούλιο της Ευρώπης, που ιδρύθηκε με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων και την πρόταση θέσεων σχετικά με την ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά. Το σημαντικότερο επίτευγμα του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι ο χάρτης και το Δικαστήριο Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το Συμβούλιο της Ευρώπης, στο οποίο μετέχουν όλα σχεδόν τα ευρωπαϊκά κράτη, έχει ιδιαίτερα περιορισμένες δυνατότητες σε επίπεδο λήψης αποφάσεων, αλλά διαδραματίζει (και διαδραμάτισε στο παρελθόν) σημαντικό ρόλο *forum* και δίνει την ευκαιρία επαφών που προετοιμάζουν το έδαφος για αποφάσεις που λαμβάνονται κατόπιν σε εθνικό ή άλλο επίπεδο.

ΕΟΧ: Ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (ΕΟΧ) δημιουργήθηκε το 1994 (η αρχική συμφωνία υπεγράφη στις 2 Μαΐου 1992) με σκοπό την επέκταση της εσωτερικής αγοράς στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ). Σήμερα ο ΕΟΧ αποτελεί τη μεγαλύτερη ολοκληρωμένη αγορά σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Ελβετία δεν συμμετέχει στον ΕΟΧ, παραμένει ωστόσο μέλος της ΕΖΕΣ.

